

Klågerup

av Sylve Åkesson

KLÅGERUP (förr Klapathorp, Klaparp eller Clabbarp) ligger invid väg 108 ungefär mitt emellan Lund och Svedala. Godset har gamla anor, men om dess äldre historia vet man inte mycket. Den äldste kände ägaren är Vogn Tullesen Sparre, vars namn och vapensköld med tre sparrar återfinns på en gammal målning med den Thottska ättens stamträd. Han skrives till Klågerup och levde vid 1200-talets slut (f. före 1270), men hans släkt har troligen suttit på gården tidigare liksom den gjorde efter honom. Släktens stamfader skall ha varit Vogn Tullenses farfar Aude (Peder Acho Larsen) Sparre, som var gift med Juliane Tulesdatter Glug och levde omkr. 1200.

År 1330 nämnes som ägare en Niels Tuveson af Klapathorp, när han tillsammans med ett par andra skänker gods i Gislöv till Esroms kloster. Omkring 1400 tillhörde gården Peder Spoldener och därefter hans son Hans. Klågerup låg i äldsta tid vid en liten sjö, som på 1600-talet beskrives som moras och numera är utdikad och uppodlad. Enligt traditionen skall man ett hundratal meter sydost om den nuvarande gården, på vad som tidigare var en ö, ha funnit ruiner av byggnader och lämningar av gravar. Där låg kanske den borg, som Peder Spoldeners efterlevande enligt en landstingsdom 1414 ålades att bryta ned, sedan han själv frändömts liv och gods.

Runt mitten av 1400-talet var Oluf Truedsen Has (d. före 1459) ägare till Klågerup. Släkten Has härstammade från Nordtyskland och slog sig ned på bl.a. Örtofta, som i slutet av 1300-talet var sätesgård för riddaren och riksrådet Trued Has. Hans son, och Olufs bror, Knud Truedsen Has (känd 1445-87) var liksom fadern riddare och riksråd. Han ärvde Örtofta och blev även herre till Klågerup.

Eftersom han saknade manliga arvingar, gick gården över till hans döttrar Gertrud, gift med Oluf Stigsen Krognos till Bollerup och Krapperup, och Kirsten, som var gift med riddaren Henrik Aagesen Sparre. De sistnämndas son Knud Henriksen Sparre inlöste 1532 de övrigas andelar och blev ensam ägare till Klågerup. Vid sin död 1568 efterträddes han av sin son Hans Knudsen Sparre, död 1587. Dennes dotter Sidsel gifte sig med Knud Jakobsen Grubbe (d. 1632) till Rögle och Spannarp och förde därmed gården över till denna släkt.

På 1640-talet köptes Klågerup av Malte Juel till Maltesholm. 1648 tillföll gården genom arv hans dotter Else och hennes man Otte Lindenov till Borgeby. När Skåne blivit svenskt trivdes han inte med de nya maktavarna utan avyttrade sina gods och flyttade till Själland, där han dog 1697. Hur Klågerup såg ut vid denna tid framgår av Gerhard Buhrmans teckning från omkring 1680.

Anläggningen är omfluten av vatten och ligger på två holmar, med den troligen fyrängade borgen på den ena och den u-formade ladugården på den andra. För att komma till borgen måste man först passera ladugården och två broar. Borglängorna är uppförda av korsvirke och av sten, medan ladugården är i korsvirke. Klågerup övertogs 1681 av dottern Anne Sofie Lindenov, som var gift med Vilhelm Julius Coyet. De var barnlösa och gården ärvdes 1709 av Anne Sofies syster Vibeke Lindenov och hennes man Hans Ramel till Maltesholm.

År 1725 tillföll Klågerup genom arv deras dotter Brita Ramel och hennes man Fredrik Trolle till Näs och Ericsholm. Deras ende son Arvid Trolle ärvde egendomen vid moderns död 1732, men eftersom han då var endast åtta år gammal förvaltades denna av fadern. Byggnaderna var vid denna tid omoderna och i dåligt skick, varför Fredrik Trolle 1737 sin vana trogen påbörjade en omfattande ombyggnad, som kom att pågå till 1761. Härigenom förvandlades den äldre slutna borgen till en öppen herrgård med friliggande byggnader och omgivande trädgårdar, allt i tidens smak. Sedan Arvid Trolle på 1740-talet avslutat sin uppfostran genom fleråriga resor i Frankrike och England tillträdde han sin gård. Han ansågs av sin samtid som en "egen" person och följde inte adelsmannens traditionella väg till hovtjänst och militär bana utan valde att studera vid Lunds universitet, där han omsider blev adjunkt i historia. Han gifte sig också med en ofrälse, professorsdottern Liboria Harmens. Allt detta gjorde att fadern förbigick honom som

fideikommissarie, när han stiftade de Trolleska fideikommissen, och istället insatte hans äldste son Fredrik. Denne drunknade emellertid endast 19 år gammal tillsammans med två systrar och en moster vid en roddtur i den lilla sjön vid Torup.

Om den excentriske Arvid Trolle, "galne Trollen", berättas många anekdoter. Som Trollarna hade för sed reste han i fyrspann med svarta hästar, men han satt alltid baklänges i vagnen och när han hälsade glömde han i regel att sätta på sig hatten igen, varför han kom i bryderi när han skulle hälsa på den nästkommande. I fråga om räknekonst kom han inte längre än till fingrarnas antal, vilket inte hindrade att han vid utbetalning av sedlar alltid först genomräknade dessa på svenska, tyska och franska och därefter med en knappnål undersökte varje sedel för att den inte skulle vara dubbel. När han skulle slipa sin rakkniv åkte han till Malmö istället för till Lund, eftersom det var ett par öre billigare i Malmö. Han var mycket noga med att alltid ha rena handskar. På resor hade han med sig lika många par handskar som dagar han skulle stanna på en plats, annars kunde han inte hålla räkning på dagarna.

Arvid Trolles tredje son Nils övertog Klågerup vid faderns död 1797. Han hade efter juridiska studier tagit tjänst i verken, men slutade sin ämbetsmannabana när han fick hand om gården. Omkring sekelskiftet 1800 skedde de stora jordreformerna i Skåne. Nils Trolle delade upp gårdens ägor i ändamålsenliga brukningsdelar, upphävde hoveriskyldigheten och lät istället bönderna arrendera sin jord, vilket snart medförde ett allmänt välstånd. Han gjorde stora insatser för att förbättra och utvidga länslasarettet i Lund som ordförande i dess direktion, och han var en av de drivande krafterna vid organisationen av den nya rotering i Skåne, som skulle ligga till grund för de två nyinrättade infanteriregementena. För sitt arbete till gagn för det allmänna upphöjdes han 1816 till friherre.

Under hans tid inträffade i juni 1811 en händelse, som skulle bli känd som "Blodbadet vid Klågerup". Denna hade sin upprinnelse i oppositionen mot föregående års riksdagsbeslut om en skärpt rekrytering av manskap till den indelta armén. På våren 1811 hade den nye tronföljaren Karl (XIV) Johan föreskrivit, att 15.000 man genast skulle utskrivnas som förstärkningsmanskap. Enligt förstärkningslagen, i Skåne kallad "förskräckningslagen", skulle utskrivningarna avgöras hos sockenstämmorna och ske bland "drängar, statare, torpare, åbor och inhysehjon", vilka själva inte kunde påverka besluten.

Som en följd härav uppstod oroligheter i olika delar av landet, framför allt i Skåne. Oroligheterna började i slutet av maj på de Piperska godsens i Ystad-trakten och spred sig snabbt till flera härader. Landshövdingen i Malmöhus län, den tämligen oduglige greve I.F. von Rosen, begärde militär handräckning av Skånes överbefälhavare general Johan Christopher Toll och meddelade också detta till kungen, d.v.s. i realiteten till kronprinsen Karl Johan. Myndigheternas och militärens bryska framfart mot demonstranterna fick upprorslågan att blossa upp på allvar. Order utgick från kronprinsen att alla demonstranter skulle skingras och Skåne förklarades i beläringstillstånd. De från början oordnade grupperna av drängar och bondsöner slöt sig samman i allt större avdelningar. Flera slott och herrgårdar plundrades och ägarna hotades.

Vid Hyby söder om Klågerup samlades omkring 1.500 upproriska, beväpnade med högafflar, slagor och andra handredskap och ett fåtal skjutvapen. Därifrån tågade man till Klågerup, där alla skulle mötas den 15 juni. Dagen innan ankom greve Hampus Mörner från Malmö med 40 husarer jämte 100 man infanteri och två trepundiga kanoner. En stor del av bondehopen tog då till flykten, men omkring 800 vägrade att ge sig och förskansade sig i ladugården. Den 15:e fick greve Mörner förstärkning med Månstorps husarregemente. Sedan kanonerna skjutit sönder portarna, var det fritt fram för militären att skjuta och hugga ned alla som de kom åt. De som flydde och upphanns av husarerna slogs eller höggs ihjäl utan pardon. Hur många offer denna slakt krävde vet man inte med säkerhet, men de officiella siffrorna angav 30 dödade, 60 sårade och 395 infångade. Ingen militär dödades. Antalet dödade var dock mycket större, förmodligen ett hundratal. Under natten bortförde nämligen anhöriga och vänner många av liken av fruktan för att de ej skulle bli lagda i vigd jord. Denna farhåga besannades också, eftersom de återstående blev nedgrävda i Hyby bys rågång.

De som tillfångatagits bands ihop tre och tre i en lång rad och fick sedan påbörja marschen till Malmöhus fästning. Där fick de utstå en hård och sadistisk behandling i över fyra månader. Omkring en tredjedel dog i rödsot och febrar, innan fångarna den 4 november fördes ut till Stortorget i Malmö för att höra sina domar. Eftersom alla hygieniska detaljer saknats under fängelsetiden, kunde den på torget församlade allmänheten inte "nalkas dem närmare än på 50 steg, så stinkande var den lukt de olyckliga förde med sig". 14 av fångarna frikändes, 20 dömdes att mista högra handen, halshuggas och steglas, 43 dömdes till 40 par spö och sex års fästning, 31 dömdes till 40 par spö och resten till fängelsestraff på vatten och bröd. Domstolen hade dessutom förordat, att de 20 dödsstraffen skulle lottas ut (!) bland 63 fångar. Detta hände alltså i Malmö för mindre än 200 år sedan - inte under medeltiden. Domarna ändrades av kungen i slutet av året, och resultatet blev att endast tre avrättades, 24 fick spöstraff, varav en avled, och 101 fick fängelsestraff av varierande längd. Greve Hampus Mörner, som lett massakern vid Klågerup, belönades med Serafimerorden!

Vid tiden för de sorgliga händelserna på Klågerup befann sig Nils Trolle hos sin bror Arvid på Trollenäs. Eftersom han månade om sina underlydande, tog han mycket illa vid sig av det inträffade. Herr Nils lät 1812 förlänga mangårdsbyggnaden, så att den blev sammanbyggd med de båda flyglarna. Samtidigt utökade han parken och anlade en trädgård norr om boningshuset. Han dog 1827. Hans son kammarherren Carl Axel Trolle löste 1839 till sig gården efter moderns död. År 1858 lät denne göra en grundlig ombyggnad av det gamla corps de logiet efter ritningar av Helgo Zettervall. Då uppfördes på den gamla grunden den nuvarande tvåvåningsbyggnaden i fransk stil, medan de båda envåningsflyglarna från 1745 resp. 1761 behölls oförändrade. Gården fick också nya ekonomibygnader och en större park. Carl Axel Trolle gjorde liksom fadern insatser för det allmänna och var bl.a. ledamot i Lantbruksakademin, riksdagens första kammare och länets hushållningssällskap. Egendomen övergick efter honom till hans tre söner.

Efter att ha varit i släkten Trolles ägo i nästan 200 år, såldes den 1808 till Svenska Sockerfabriksaktiebolaget. Klågerup innehades därefter av N. Axel Nilsson och dennes son Nils-Erik Axelsson och inköptes 1964 av nuvarande slottsherren friherre Otto Silfverschiöld och hans hustru Irma. Egendomen omfattar ca 1.000 hektar och ägs i dag av deras söner Nils och Jonas Silfverschiöld. Slottet är inte tillgängligt för allmänheten men ligger invid allmän väg. I en av slottets flyglar öppnades 2004 ett dockmuseum, som kan besökas efter överenskommelse med friherrinnan Irma Silfverschiöld.

Källa: Sylve Åkesson, Skånska slott och herresäten